

УДК 341.21

ЮРИДИЧНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ТА НОРМАТИВНИЙ ЗМІСТ ПРИНЦИПУ РІВНОПРАВНОСТІ ТА САМОВИЗНАЧЕННЯ НАРОДІВ ЯК ОСНОВНОГО ПРИНЦИПУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Задорожній О.В., к. ю. н., професор,
завідувач кафедри міжнародного права
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті розглядається співвідношення принципу рівноправності та самовизначення народів з принципом територіальної цілісності. Проведено міжнародно-правовий аналіз подій навколо Криму з точки зору сучасної інтерпретації основних аспектів принципу рівноправності та самовизначення народів.

Ключові слова: *рівноправність і самовизначення народів, деколонізація, корінний народ, національна меншина, територіальна цілісність, «зовнішнє» та «внутрішнє» самовизначення, Автономна Республіка Крим.*

В статье рассматривается соотношение принципа равноправия и самоопределения народов с принципом территориальной целостности. Проведено международно-правовой анализ событий вокруг Крыма с точки зрения современной интерпретации основных аспектов принципа равноправия и самоопределения народов.

Ключевые слова: *равноправие и самоопределение народов, деколонизация, коренной народ, национальное меньшинство, территориальная целостность, «внешнее» и «внутреннее» самоопределение, Автономная Республика Крым.*

Zadorozhnii A.V. LEGAL CONSOLIDATION AND NORMATIVE CONTENT OF THE PRINCIPLE OF EQUAL RIGHTS AND SELF-DETERMINATION OF PEOPLES AS A BASIC PRINCIPLE OF INTERNATIONAL LAW

The article deals with the correlation of the principle of equal rights and self-determination of peoples with the principle of territorial integrity. The author makes the international legal analysis of the events with regard to Crimea from the point of view of modern interpretation of the main aspects of the principle of equal rights and self-determination of peoples.

Key words: *equal rights and self-determination of peoples, decolonization, indigenous peoples, national minority, territorial integrity, „external” and „internal” self-determination, Autonomous Republic of Crimea.*

Постановка проблеми. Агресія Російської Федерації проти України і анексія Кримського півострова в березні 2014 року гостро поставила питання спростування аргументів і виправдань агресора, що в основному ґрунтувались на викривленому тлумаченні змісту і наслідків застосування міжнародно-правового принципу рівноправності і самовизначення народів у сучасному міжнародному праві.

Аналіз останніх публікацій юристів-міжнародників на теренах СНД і в цілому в Європі і в світі свідчить про загальну неготовність науки міжнародного права до такої зухвалої викривленої інтерпретації змісту принципу самовизначення в теорії і практиці міжнародного права, що і визначило основну **мету статті:** проаналізувати нормативний зміст основного принципу міжнародного права щодо рівноправності і самовизначення народів і порівняти нормативні моделі і вимоги з реальними подіями навколо Криму в березні 2014 року, а також співвідношення з принципом територіальної цілісності держав як іще одного з основних принципів міжнародного права.

Викладення основного матеріалу. Статут Організації Об'єднаних Націй, покликаний стати фундаментом нового світового порядку після завершення Другої світової війни, заснованого на політичному діалозі та співпраці, визначив сім основних принципів міжнародного права, на яких має ґрунтуватись взаємодія держав. Одним із них є принцип рівноправності і самовизначення народів.

У частині 2 ст. 1 Статуту вказано те, що одна із Цілей ООН – «розвивати дружні відносини між націями на основі поваги принципу рівноправності і самовизначення народів, а також вживати інших відповідних заходів для зміцнення загального миру». На цей принцип у Статуті вказано ще і в контексті заходів економічного і соціального характеру, які ООН здійснює «з метою створення умов стабільності і благополуччя, необхідних для мирних і дружніх відносин між націями, заснованих на повазі принципу рівноправності і самовизначення народів» (ст. 55) [1].

Під час підготовки Статуту ООН на засіданнях Комітету і Комісії і Конференції у

Сан-Франциско розглядалася поправка до п. 2 ст. 1, в якій йшлося про право народів на самовизначення. У підсумку поправка була відхилена, оскільки юристи побачили в ній деякі суперечності і незрозумілі моменти. Наприклад, по-різному міг тлумачитися термін «народи»: незрозуміло, що малося на увазі – національні групи або групи, ідентичні з населенням держав. Це ж стосувалося і терміну «нація». Деякі представники держав побоювалися, що положення про право народів на самовизначення, висунуте в якості основи дружніх відносин між націями, може створити юридичні підстави для втручання ззовні. Аналізуючи значення пропонованих принципів «рівноправності» і «самовизначення» народів, Комісія дійшла висновку, що це елементи однієї норми; їх дотримання є основою для розвитку. Серед іншого було вказано, що «істотним елементом... є вільне і справжнє виявлення волі народу, а не так зване «виявлення народної волі», яке мало місце в останні роки в Німеччині та Італії для досягнення певних цілей» [2, с. 10].

Період після завершення Другої світової війни позначений процесами активної деколонізації. Самі органи ООН підкреслюють роль Організації, зазначаючи, що її зусилля з деколонізації впливають із закріплених у Статуті принципів «рівноправності і самовизначення народів», а також з норм трьох розділів Статуту – XI, XII і XIII, присвячених інтересам залежних народів [3].

На розвиток цих положень 16.12.1953 р. на VII сесії Генеральної Асамблеї була прийнята Резолюція 637 (VII) «Право народів і націй на самовизначення», в якій підкреслювалося, що право націй на самовизначення є передумовою для реалізації в усій повноті прав людини; кожна держава-член ООН має поважати і підтримувати це право відповідно до Статуту Організації; населення несамоврядних та підопічних територій має право на самовизначення, а держави, що відповідають за управління цими територіями, повинні застосовувати практичні заходи для реалізації цього права [4]. На цій же сесії було вирішено створити Спеціальний комітет з вивчення питання щодо того, чи досягли території належної міри самоуправління.

Відбувалось поступове утвердження принципу самовизначення народів в якості міжнародно-правової основи ліквідації колоніальних режимів та створення незалежних держав [5, с. 123], забезпечення міцного миру після Другої світової війни, адже звільнення від колоніальної залежності часто супроводжувалось військовими конфліктами [6, с. 225]. Процес деколонізації загалом умовно поділяють на три етапи:

перший (1945 р. – середина 1950-х рр.) – визволення від залежності держав Азії; другий (до середини 1960-х рр.) – поява незалежних держав у Північній та Тропічній Африці; третій (1975–1990 рр.) – завершення деколонізації на півдні Африки.

Ключовою подією в утвердженні принципу стало прийняття ГА ООН у 1960 р. Декларації про надання незалежності колоніальним країнам і народам. У її преамбулі вказано на необхідність створення умов стійкості й добробуту і мирних та дружніх відносин на основі поваги принципів рівноправності і самовизначення всіх народів й дотримання прав людини та основних свобод [7]. Основні ж положення передбачають таке:

1. Підпорядкування народів іноземному ярму і пануванню та їхня експлуатація є запереченням основних прав людини, суперечать Статуту ООН і перешкоджають розвитку співробітництва та встановленню миру в усьому світі.

2. Усі народи мають право на самовизначення; в силу цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і здійснюють свій економічний, соціальний і культурний розвиток.

3. Недостатня політична, економічна і соціальна підготовленість або недостатня підготовленість у сфері освіти ніколи не повинні використовуватися як привід для затримки досягнення незалежності.

4. Будь-які військові дії або репресивні заходи будь-якого характеру, спрямовані проти залежних народів, повинні бути припинені з тим, щоб надати їм можливість реалізувати в умовах миру і свободи своє право на повну незалежність; а цілісність їхніх національних територій повинна поважатися.

5. На підопічних і несамоврядних територіях, а також всіх інших територіях, які ще не досягли незалежності, мають бути негайно вжиті заходи для передання всієї влади народам цих територій у відповідності із вільно вираженою ними волею і бажанням без будь-яких умов або застережень і незалежно від раси, релігії чи кольору шкіри з тим, щоб надати їм можливість користуватися повною незалежністю і свободою.

6. Будь-яка спроба, спрямована на те, щоб частково або повністю зруйнувати національну єдність і територіальну цілісність держави, несумісна з цілями і принципами Статуту ООН.

7. Всі держави повинні суворо і сумлінно дотримуватися положень Статуту ООН, Загальної декларації прав людини і цієї Декларації на основі рівності, невтручання у внутрішні справи всіх держав, поваги суверенних прав усіх народів і територіальної цілісності держав [7].

Прийняття Декларації 1960 р. поклало початок новому етапу боротьби колоніальних народів за визволення, прискорило ліквідацію колоніальних систем, сприяючи зміцненню міжнародно-правової основи національно-визвольного руху. Багато рішень ООН з питань деколонізації базувались на положеннях Декларації. Зокрема були прийняті Резолюція «Невід'ємний суверенітет над природними ресурсами» № 1803 (XVII) від 14.12.1962 р. [8], Резолюція «Здійснення Декларації про надання незалежності колоніальним країнам і народам» № 2105 (XX) від 20.12.1965 р. [9], в якій визнана законність боротьби, яку ведуть народи, що перебувають під колоніальним пануванням, за право на самовизначення і всі народи закликані надавати їм матеріальну та моральну підтримку тощо.

У ряді резолюцій Організації підтверджувалось, що колоніальне домінування становить загрозу міжнародному миру й безпеці, визнавалось право народів вести боротьбу за своє визволення з використанням військових засобів [10, с. 221].

Принцип рівноправності і самовизначення народів був підтверджений у прийнятих у 1966 р. Міжнародному пакті про економічні, соціальні культурні права (ст. 1) [11] та Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (ст. 1) [12], які зафіксували право на самовизначення в якості договірної норми, обов'язкової для держав-учасниць. Відповідні положення сформульовані однаково: «Всі народи мають право на самовизначення. На підставі цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціальний і культурний розвиток» [11; 12].

Як зазначила Х. Вілсон, пакти на момент їхнього прийняття стали джерелом найбільш важливих правових норм з питань самовизначення [13, с. 75]. На думку Дж. Кастелліно, до ухвалення цих договорів лише деякі резолюції ГА ООН містили відповідні матеріальні положення; однак оскільки рішення Генеральної Асамблеї мають рекомендаційний характер, то включення права на самовизначення до двох багатосторонніх договорів означало підвищення його статусу в ієрархії міжнародно-правових норм [14, с. 31].

Б. Коп та Д. Еймірліоглу вважають, що іншою важливою особливістю пактів є те, що вони не обмежують право на самовизначення колонізованими або пригнобленими народами, а застосовуються до всіх народів. Тим не менш, вираз «всі народи», який використовується у вказаних універсальних договорах, як і раніше, «відкритий для тлумачення» попри те, що з моменту

їхнього ухвалення минуло не одне десятиліття. Дослідники вказують, що практика держав є недостатньою для того, щоб точно визначити, що таке «народ», і, як стверджував Р. Дженнінгс, «це одна з основних суперечностей щодо принципу самовизначення» [15, с. 121]. Наприклад, Індія в момент ратифікації Пактів зробила таке застереження до ст. 1: «Індія заявляє, що слова «право на самовизначення», які фігурують у цих статтях, застосовуються тільки до народів, що перебувають під іноземним пануванням, і що ці слова не відносяться до суверенних незалежних держав» [16, с. 41–42]. Ці питання детальніше висвітлюватимуться нижче.

Не менш важливим етапом розвитку принципу рівноправності і самовизначення народів стало прийняття Декларації про принципи міжнародного права 1970 р. У ній надане визначення принципу («Відповідно до принципу рівноправності і самовизначення народів, закріпленого у Статуті ООН, всі народи мають право вільно визначати без втручання ззовні свій політичний статус і здійснювати свій економічний, соціальний і культурний розвиток, і кожна держава зобов'язана поважати це право відповідно до положень Статуту») [17], а також розкрито основні елементи його нормативного змісту.

У Декларації визначено обов'язки держав у зв'язку із вказаним принципом:

- a) поважати рівність народів і націй;
- b) поважати право народів вільно визначати свій політичний статус і здійснювати свій економічний, соціальний і культурний розвиток;
- c) сприяти за допомогою спільних та індивідуальних дій реалізації принципу рівноправності і самовизначення народів відповідно до положень Статуту і надавати допомогу ООН у виконанні обов'язків, покладених на неї Статутом, щодо здійснення даного принципу з тим, щоб, по-перше, сприяти дружнім відносинам і співробітництву між державами і, по-друге, негайно покласти край колоніалізму, проявляючи належну повагу до вільно вираженої волі зацікавлених народів, а також маючи на увазі, що підпорядкування народів іноземному ярму, пануванню та експлуатації є порушенням цього принципу так само, як і запереченням основних прав людини, та суперечить Статуту ООН;

d) утримуватися від будь-яких насильницьких дій, що позбавляють народи, про які йдеться вище, їхнього права на самовизначення, свободу і незалежність;

e) надавати народам підтримку відповідно до цілей і принципів Статуту ООН у їхніх заходах проти таких насильницьких дій.

Підкреслено, що формами здійснення народом права на самовизначення є створення суверенної і незалежної держави, вільне приєднання до незалежної держави або об'єднання з нею, або встановлення іншого політичного статусу, вільно визначеного народом. Територія колонії або іншої території, що управляється ззовні, має, згідно зі Статутом, статус, окремий і відмінний від статусу території держави, що управляє нею. Такий статус існує до тих пір, поки народ даної колонії або території не реалізує своє право на самовизначення відповідно до Статуту і особливо відповідно до його цілей і принципів [18, с. 194–197].

Розвиваючи принцип рівноправності і самовизначення народів, в резолюціях «Альтернативні підходи та шляхи і засоби сприяння в рамках системи ООН ефективному здійсненню прав людини та основних свобод» № 32/130 від 16.12.1977 р. [19] і «Неподільність та взаємозалежність економічних, соціальних, культурних, цивільних та політичних прав» № 41/117 від 4.12.1986 р. [20] Генеральна Асамблея ООН зазначила, що «всі права людини та основні свободи неподільні і взаємозалежні» і «розвиток і захист однієї категорії прав ніколи не можуть служити приводами або виправданнями для звільнення держав від розвитку і захисту інших прав», та заявила, що ООН прагне «усунути всі перешкоди на шляху до повного здійснення прав людини, зокрема колоніалізм, неокolonіалізм, расизм, расову дискримінацію в усіх її формах: апартеїд, іноземну окупацію, агресію, дискримінацію і панування».

У Декларації про неприпустимість інтервенції і втручання у внутрішні справи держав 1981 р. (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 36/103) на всі держави світу прямо покладено обов'язок «повною мірою підтримувати право народів на самовизначення, свободу і незалежність, так само як і їхнє право вести з цією метою політичну і збройну боротьбу» [21].

Формулювання принципу рівноправності і самовизначення народів, що міститься у Декларації про принципи міжнародного права 1970 р., відтворене в Заключеному акті НБСЕ (ОБСЕ) 1975 р., в якому передбачено: «Всі народи мають право в умовах свободи визначати, коли і як вони бажають, свій внутрішній і зовнішній політичний статус без втручання ззовні і здійснювати на власний розсуд свій політичний, економічний, соціальний і культурний розвиток» [22].

У Паризькій Хартії для Нової Європи 1990 р. НБСЕ, серед іншого, вказано: «Ми підтверджуємо рівноправність народів та їхнє право на самовизначення згідно зі

Статутом Організації Об'єднаних Націй і відповідними нормами міжнародного права» [23]. Подібні положення закріплені і в наступних актах, прийнятих НБСЕ.

На універсальному рівні прихильність принципу рівноправності та самовизначення народів була підтверджена у Віденській Декларації та Програмі дій, прийнятих на Всесвітній конференції ООН з прав людини 1993 р. і підписаних представниками 171 держави: «Всі народи мають право на самовизначення. У силу цього права вони вільно визначають свій політичний статус і безперешкодно здійснюють свій економічний, соціальний і культурний розвиток.

Беручи до уваги особливе становище народів, що перебувають під колоніальною або іншими формами чужоземного панування або іноземної окупації, Всесвітня конференція з прав людини визнає право народів вживати будь-які законні заходи відповідно до Статуту ООН для реалізації свого невід'ємного права на самовизначення. Всесвітня конференція з прав людини вважає відмову у праві на самовизначення порушенням прав людини і підкреслює важливість ефективного здійснення цього права» [24].

У Декларації тисячоліття ООН 2000 р. було підтверджено підхід до вказаного принципу як права «на самовизначення народів, які залишаються під колоніальним пануванням та іноземною окупацією» [25].

Отже, принцип рівноправності і самовизначення народів покладає на суб'єкти міжнародного права такі права і обов'язки:

- обов'язок поважати рівність народів і націй;
- обов'язок поважати право самостійно розпоряджатися власною долею;
- право народів жити в умовах повної свободи;
- право визначати свій внутрішній і зовнішньополітичний статус;
- право здійснювати на власний розсуд свій політичний, економічний, соціальний і культурний розвиток;
- право кожного народу, нації вільно розпоряджатися своїми природними багатствами і ресурсами;
- право просити і отримувати підтримку у відповідності з цілями і принципами Статуту ООН у випадку, якщо їх позбавляють права на самовизначення насильницьким шляхом [26, с. 237];
- обов'язок держав утримуватись від незаконної протидії самовизначенню;
- обов'язок держав мирно, на основі вільного переговорного процесу, визначити всі етапи та умови надання таких прав, на які законно претендує народ, без утиску інших народів держави [27, с. 67].

Способами здійснення права народу на самовизначення є створення суверенної і незалежної держави, вільне приєднання до незалежної держави або об'єднання з нею, або встановлення іншого політичного статусу, вільно визначеного народом [28, с. 55].

Принцип рівноправності і самовизначення народів як основний принцип міжнародного права має імперативний характер, держави не вправі відступати від нього навіть за взаємною згодою [29].

Важливою складовою нормативного змісту принципу є заборона його застосування проти територіальної цілісності держави. Відповідні положення закріплені в усіх основних міжнародно-правових актах, які містять норми про принцип рівноправності і самовизначення народів.

Так, у Декларації про надання незалежності колоніальним країнам і народам вказано, що будь-яка спроба, спрямована на те, щоб частково або повністю зруйнувати національну єдність і територіальну цілісність держави, несумісна з цілями і принципами Статуту ООН [29].

У Декларації про принципи міжнародного права 1970 р. у контексті принципу самовизначення зазначено: «Ніщо в наведених вище пунктах не повинно тлумачитися як те, що санкціонує або заохочує будь-які дії, які вели б до розчленування або до часткового або повного порушення територіальної цілісності або політичної єдності суверенних і незалежних держав, які дотримуються у своїх діях принципу рівноправності і самовизначення народів, як цей принцип викладений вище, і внаслідок цього мають уряди, що представляють незалежно від раси, віросповідання чи кольору шкіри весь народ, який проживає на даній території. Кожна держава повинна утримуватися від будь-яких дій, спрямованих на часткове або повне порушення національної єдності і територіальної цілісності будь-якої іншої держави або країни» [17].

У Паризькій Хартії НБСЕ для Нової Європи 1990 р. передбачено: «Ми підтверджуємо рівноправність народів та їхнє право на самовизначення згідно зі Статутом Організації Об'єднаних Націй і відповідними нормами міжнародного права, в тому числі тими, що стосуються територіальної цілісності держав» [23].

У Віденській Декларації та Програмі дій, прийнятих на Всесвітній конференції ООН з прав людини 1993 р., закріплено: «Вищесказане (основні положення щодо змісту принципу рівноправності і самовизначення народів) не повинно тлумачитися як дозвіл або заохочення будь-яких дій, що порушують або підривають, повністю або частково,

територіальну цілісність або політичну єдність суверенних і незалежних держав, які дотримуються принципу рівноправності і самовизначення народів і в силу цього мають уряди, що представляють інтереси всього народу на їхній території без будь-яких відмінностей» [24].

Такий підхід підтримується і представниками доктрини міжнародного права. І. Лукашук вказував: «Декларація про принципи міжнародного права 1970 р. виділила зв'язок принципу самовизначення з принципом територіальної цілісності. Відтворено відповідне положення Декларації 1960 р., але при цьому зроблено суттєве уточнення. При здійсненні принципу самовизначення приймається до уваги територіальна цілісність не будь-яких суверенних держав, а лише тих, які «діють з дотриманням принципу рівноправності і самовизначення народів... і внаслідок цього мають уряди, які представляють весь народ, що належить до даної території, незалежно від раси, віросповідання чи кольору шкіри».

Отже, в демократичних державах, що відповідають наведеним вище критеріям, право на самовизначення має здійснюватися демократичним шляхом в рамках закону. Таке розуміння принципу широко визнано. Комісія ООН з прав людини заперечує, що принцип самовизначення включає право на руйнування демократичної держави шляхом відділення від неї. Аналогічну позицію займають і інші міжнародні органи, а також багато авторитетних учених у галузі міжнародного права [30, с. 164]. С. Марочкін зазначив, що цей аспект принципу рівноправності і самовизначення народів є особливо актуальним у сучасних умовах, бо забезпечує держави від сепаратистських рухів, свавільних дій, орієнтованих на розкол суверенної держави [31, с. 123].

Е. Хіменес де Аречага, аналізуючи положення актів ООН, стверджував: «Очевидно, що нічим не обмежене тлумачення принципу самовизначення сприяло б виникненню сепаратистських рухів і виступів меншин за досягнення самостійності в різних державах світу і могло б призвести до розчленування існуючих держав. Подібна можливість не могла бути допущена такою міжнародною організацією, як ООН, за винятком зовсім особливих випадків» [32, с. 195].

Очевидно, що зміст принципу рівноправності та самовизначення народів може тлумачитись лише у комплексі з іншими основними принципами міжнародного права, насамперед принципом територіальної цілісності, принципом непорушності кордонів, принципом поваги до прав та основних свобод людини.

Події щодо Кримського півострова у контексті сучасних підходів до тлумачення принципу рівноправності та самовизначення народів. Належний міжнародно-правовий аналіз подій навколо Криму вимагає детального розгляду сучасної інтерпретації основних аспектів принципу рівноправності та самовизначення народів, міжнародно-правових норм, дотримання яких необхідне для визнання відповідних дій правомірними. До таких аспектів відносяться: наявність суб'єкту, що має право на самовизначення; підстави для самовизначення у формі відділення; наявність чи відсутність інших варіантів самовизначення відповідно до сучасних міжнародно-правових підходів; можливість втручання іноземної держави у процес самовизначення; наявність аналогічних прикладів самовизначення, правомірність яких визнана міжнародним співтовариством. Лише такий розгляд дозволить визначити, чи відповідають дії «влади» Криму та влади РФ нормам міжнародного права, пов'язаним із принципом рівноправності та самовизначення народів.

1. Суб'єкт права на самовизначення.

У «Правовому обґрунтуванні позиції Російської Федерації щодо Криму та України» у контексті «возз'єднання» РФ з півостровом йдеться про «народ Криму» [33, с. 1]. У «Декларації про незалежність Автономної Республіки Крим» від 11.03.2014 р. вказано на «народи Криму» [34]. М. Толстих, який здійснив достатньо ретельне дослідження відповідних подій з точки зору міжнародного права, обґрунтовуючи правомірність дій РФ, використовує термін «населення Криму» [35].

Аналіз усіх основних міжнародно-правових актів з питань самовизначення, про які йшлося вище, свідчить про те, що право на самовизначення надане народу, нації, тобто досить великій і цілісній спільноті. Міжнародна нарада експертів з дослідження понять права народів ЮНЕСКО у 1989 р. здійснила детальний опис поняття «народ». Визначено, що «народ – це група осіб, якій притаманні такі риси: (а) спільні історичні традиції; (б) расова чи етнічна ідентичність; (с) культурна гомогенність; (д) мовна єдність; (е) релігійна чи ідеологічна близькість; (ф) територіальний зв'язок; (г) спільність економічного життя».

На доповнення наведених критеріїв зазначено, що «кількісно група осіб не обов'язково повинна бути великою, ... але повинна бути більшою, аніж просто об'єднання осіб у державі»; група в цілому повинна мати «волю визначатись як народ чи свідомість як народу»; «група повинна мати інституції або інші засоби вираження сво-

їх загальних характеристик і волю до ідентичності» [36, с. 7–8].

Вказане припускає самоідентифікацію, суттєву чисельність і домінуючу позицію в існуючій державі, до якої ця група належить. Слід зазначити, що різниця між юридичним визначенням понять «народ», «корінний народ», «національна меншина» полягає передусім в тому, що народу притаманне домінуюче становище в існуючій державі і чисельна перевага.

Так, Підкомісією ООН з попередження дискримінації і захисту меншин вказувалося, що «корінні громади, народи і нації – це ті, які, маючи історичну спадкоємність зі спільнотами до завоювання і до колоніального суспільства на їхній території, вважають себе відмінними від інших частин суспільства, що переважають нині на цих територіях або на їхніх частинах. Вони в даний час не є домінуючими у суспільстві і сповнені рішучості зберігати, розвивати і передавати майбутнім поколінням свої споконвічні території і свою етнічну ідентичність як основу для продовження свого існування як народів згідно з їхніми власними культурними особливостями, соціальними інститутами та правовою системою...

Питання про те, що являє собою національна меншина, є значною мірою питанням самоідентифікації. Тим не менше, до її основних елементів належить чисельна меншість з-поміж населення держави, етнічні, мовні, культурні чи релігійні характеристики, що відрізняються від решти населення держави, і не домінуюче становище» [37].

Примітно, що при такому розумінні народи мають право і на внутрішнє, і на зовнішнє самовизначення, в той час як корінні народи і національні меншини – тільки на «внутрішнє самовизначення», тобто самовизначення в межах держави. Йдеться про право на культурну автономію, на повагу їхніх інтересів у рамках демократичної держави. Ця позиція, наприклад, виражена у Висновку № 2 Арбітражної комісії Європейської конференції щодо Югославії у зв'язку з сербським населенням Боснії і Герцеговини 1992 р.: «Поняттям «народ» охоплено всіх людей на даній території... Звичайно, всі члени різних меншин є частиною народу і у цьому сенсі теж мають право на самовизначення. Але меншини як такі не мають права на самовизначення через відділення, незалежність або приєднання до відповідних етносів в інших державах» [38, с. 120].

Такий же підхід характерний для Декларації ООН про права корінних народів 2007 р., в якій зазначено, що корінні народи мають право на самовизначення (ст. 3). У силу цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно здійснюють свій

економічний, соціальний і культурний розвиток. Відповідно до ст. 4 корінні народи при здійсненні самовизначення мають право на автономію або самоврядування в питаннях, що відносяться до їхніх внутрішніх і місцевих справ, а також шляхів і засобів фінансування їхніх автономних функцій [39].

Таким чином, самовизначення за ст. 4 обмежене питаннями, що належать до справ корінних народів. Це ж впливає і зі ст. 5 Декларації, відповідно до якої корінні народи мають право брати участь в управлінні державою. Важливо і те, що ст. 46 Декларації чітко передбачає: «Ніщо у цій Декларації не може тлумачитися як таке, що припускає будь-яке право будь-якої держави, народу, групи осіб або окремої особи займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-які дії в порушення Статуту ООН або розглядатися як таке, що санкціонує або заохочує будь-які дії, які вели б до розчленування чи до часткового або повного порушення територіальної цілісності та політичної єдності суверенних і незалежних держав» [39].

Загалом за сучасною наукою і практикою правозастосування і тлумачення права, самовизначення розглядається як акт національної, культурної, економічної автономії в межах держави [40]. Зокрема так тлумачиться Рамкова конвенція про захист національних меншин 1995 р. [41].

Окрім українців, в нашій державі проживає 3 корінні народи, етногенез яких пов'язаний з територією України – кримські татари, караїми, кримчаки [42]. Як відомо, Верховна Рада України прийняла Постанову «Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави». Відповідно до Постанови Україна, серед іншого, гарантує захист та реалізацію невід'ємного права на самовизначення кримськотатарського народу у складі суверенної і незалежної Української Держави, а також заявляє про свою підтримку Декларації Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів [43].

Що ж стосується росіян, в тому числі і росіян Криму, то вони є національною меншиною на території України. З приводу співвідношення прав меншин і самовизначення загальну позицію достатньо чітко висловив М. Перковський: «У доктрині в цілому меншинам відмовляють у праві на самовизначення, що знайшло вираження в доповідях спеціальних доповідачів Підкомітету з питань запобігання дискримінації та захисту меншин Комісії прав людини ООН. Практика держав щодо меншин не дає підстав до їхнього включення до суб'єктів, що мають право на самовизначення. Якраз навпаки – держави, встановлюючи правове

регулювання самовизначення націй, сформулювали щодо меншин окремі постанови, зміст яких вказує на те, що в них мова йде про індивідуальні права людини» [44].

У випадку із Кримом характерним для російської сторони є уникнення прямого зазначення про те, про який саме народ йдеться у контексті «самовизначення народу Криму». Якщо вести мову про росіян, то вони є національною меншиною, що, відповідно до міжнародного права, не має права на самовизначення. Якщо під «народом Криму», який «здійснює право на самовизначення», мається на увазі просто усе населення АРК (саме так можна сприймати і вирази «народи Криму» та «населення Криму»), то за такою логікою у кожному суб'єкті федерації РФ мешкає окремий народ, що має право на вихід з її складу.

2. «Внутрішнє самовизначення» як відображення сучасних міжнародно-правових підходів до реалізації права на самовизначення. У зв'язку із завершенням епохи деколонізації все більшої актуальності набуває не так зване «зовнішнє самовизначення», при якому народи самостійно, без зовнішнього втручання, визначають свій політичний статус у системі міжнародних відносин, а «внутрішнє самовизначення», яке здійснюється в рамках одного державного утворення.

Більшість фахівців дотримуються думки, що відповідно до положень міжнародного права (найбільш чітко зафіксованих у Декларації про принципи міжнародного права 1970 р. та Віденській Декларації 1993 р.) і сформованої практики право на «зовнішнє самовизначення» відноситься тільки до народів, які знаходяться в колоніальній чи іншій іноземній залежності або в умовах іноземної окупації. Інші ж народи можуть реалізувати право на самовизначення, залишаючись у складі держави.

Положення про «внутрішнє самовизначення» може бути безпосередньо виведене з норм Декларації 1970 р., в якій вказано на «створення суверенної і незалежної держави, вільне приєднання до незалежної держави або об'єднання з нею, або встановлення іншого політичного статусу, вільно визначеного народом», а також про заборону «порушення територіальної цілісності або політичної єдності суверенних і незалежних держав, що дотримуються у своїх діях принципу рівноправності і самовизначення народів, як цей принцип викладений вище, і внаслідок цього мають уряди, що представляють незалежно від раси, віросповідання чи кольору шкіри весь народ, що проживає на даній території» [17]. Як цілком слушно вказують з цього приводу Д. Тюрер і Т. Буррі, хоча Декларація і була

прийнята в умовах процесів деколонізації, вона не обмежується цим контекстом [45].

У 1996 р. Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації прийняв рекомендацію, в якій чітко розділив «внутрішнє» і «зовнішнє» самовизначення, визначивши перше як «право кожного громадянина брати участь у веденні державних справ на будь-якому рівні» [46, с. 273].

У 1998 р. Верховний Суд Канади, розглядаючи справу щодо Квебеку, дав визначення «внутрішнього самовизначення» як «прагнення народу до його політичного, економічного, соціального та культурного розвитку в рамках існуючої держави» [47, с. 434].

А. Кассезе сформулював концепцію «політичного самовизначення», яка, на його думку, відповідає новим реаліям [48, с. 83]. М. Коен вважає внутрішнє самовизначення особливо актуальним для європейського регіону, адже воно має значний потенціал для врегулювання конфліктів всередині держави, задовольняючи і прагнення етнічних груп до незалежності, і необхідність дотримання принципу територіальної цілісності [47, с. 372]. Російський дослідник М. Явкін стверджує: «Все більше поширюється думка, що в сенсі практичної реалізації наголос має переноситися з «зовнішнього» на «внутрішнє» самовизначення, тобто на побудову демократичних інститутів і механізмів групового представництва (федералізм, автономія), що дозволяють всім членам суспільства і всім групам ефективно брати участь в управлінні та розподілі ресурсів, і при цьому буде дотримуватися принцип територіальної цілісності» [49, с. 4].

«Внутрішнє самовизначення» передбачає акцент на процесах, моделях та методах, спрямованих на реалізацію принципу самовизначення в широкому сенсі, що дозволяє реалізувати різні варіанти в рамках національних конституцій. Самовизначення, таким чином, отримує нове «конституційне» тлумачення, вимір. На цій підставі наука визначає, що самовизначення повинно охоплювати «право на демократичне управління» на рівні національної держави. Також пропонується інтерпретувати самовизначення як народне «право реально впливати» на внутрішню політику держави [45].

М. ван Валт та О. Серо з цього приводу вказали, що «внутрішнє самовизначення» означає використання механізмів представницької демократії, право вирішувати питання про форму правління і обирати керівників держави всім населенням, а також право конкретної групи в державі на участь у процесі прийняття рішень на державному

рівні. «Внутрішнє самовизначення» може також означати право на здійснення культурної, мовної, релігійної або політичної (територіальної) автономії в межах існуючої держави [50, с. 13–14].

К. Іжезі зазначив, що при внутрішньому самовизначенні можуть використовуватись різні форми представницької демократії, федералізму, унітаризму, регіоналізму, місцевого самоврядування або будь-які інші домовленості, які узгоджуються з побажаннями народу, але сумісні з суверенітетом і територіальною цілісністю існуючої держави [51].

Крим, як відомо, має особливий статус з-поміж усіх інших адміністративно-територіальних одиниць України – автономної республіки, основні засади якого врегульовані нормами окремого Розділу Х Конституції України. Його положеннями передбачено функціонування Верховної Ради Автономної Республіки Крим як представницького органу, Ради міністрів як уряду АРК, дію Конституції АР Крим. Згідно із нормою ст. 138 до відання Автономної Республіки Крим належить: 1) призначення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, затвердження складу виборчої комісії Автономної Республіки Крим; 2) організація та проведення місцевих референдумів; 3) управління майном, що належить Автономній Республіці Крим; 4) розроблення, затвердження та виконання бюджету Автономної Республіки Крим на основі єдиної податкової і бюджетної політики України; 5) розроблення, затвердження та реалізація програм Автономної Республіки Крим з питань соціально-економічного та культурного розвитку, раціонального природокористування, охорони довкілля – відповідно до загальнодержавних програм; 6) визнання статусу місцевостей як курортів; встановлення зон санітарної охорони курортів; 7) участь у забезпеченні прав і свобод громадян, національної злагоди, сприяння охороні правопорядку та громадської безпеки; 8) забезпечення функціонування і розвитку державної та національних мов і культур в Автономній Республіці Крим; охорона і використання пам'яток історії; 9) участь у розробленні та реалізації державних програм повернення депортованих народів; 10) ініціювання введення надзвичайного стану та встановлення зон надзвичайної екологічної ситуації в Автономній Республіці Крим або в окремих її місцевостях.

У статті 137 Конституції визначено, що Автономна Республіка Крим здійснює нормативне регулювання з питань: 1) сільського господарства і лісів; 2) меліорації і кар'єрів; 3) громадських робіт, ремесел та промислів; благодійництва; 4) містобуду-

вання і житлового господарства; 5) туризму, готельної справи, ярмарків; 6) музеїв, бібліотек, театрів, інших закладів культури, історико-культурних заповідників; 7) транспорту загального користування, автошляхів, водопроводів; 8) мисливства, рибальства; 9) санітарної і лікарняної служб [52].

Висновки. Таким чином, АРК має достатньо широку автономію у складі України, яка цілком відповідає міжнародно-правовим підходам щодо «внутрішнього самовизначення». Водночас це аж ніяк не перешкоджає і не виключає дискусій щодо змін її статусу, зокрема і щодо посилення повноважень органів влади АР Крим немає жодних підстав стверджувати про вичерпання відповідних можливостей. Однак ці зміни повинні відбуватись виключно в межах Конституції, законів України та норм міжнародного права.

Визнання невідповідності «зовнішнього самовизначення» Криму міжнародному праву є позицією Європейського Союзу (відображеній, зокрема, у Рішенні Ради ЄС 2014/145/CFSP щодо введення обмежувальних заходів у зв'язку із діями, що підривають або створюють загрозу територіальну цілісність, суверенітет і незалежність України від 17.03.2014 р.) [53], Великої сімки (Гаазька декларація Великої сімки від 24.03.2014 р.) [54], Ради Європи (Резолюція ПАРЕ «Останні події в Україні: загрози функціонуванню демократичних інституцій» № 1988 від 09.04.2014 р.) [55], ОБСЄ (Резолюція ПА ОБСЄ «Очевидне, грубе і не виправлене порушення принципів Гельсінкі Російською Федерацією» від 1.07.2014 р.) [56, с. 17] тощо і, що найважливіше, може вважатись позицією міжнародного співтовариства загалом, відображеною у Резолюції «Територіальна цілісність України» № 68/262 від 27.03.2014 р. [57].

Таку ж оцінку висловили практично всі представники доктрини міжнародного права (окрім російських), що проаналізували ці події – М. Веллер, Ю. Відмар, К. Волтер, Р. Жоритсма, Н. Кріш, Р. Маккоркводейл, Л. Мальксо, К. Марксен, А. Пелле, А. Петерс, Г. Фокс тощо.

Водночас навіть при вираженні своєї позиції РФ визнає: «У практиці держав у цілому склався консенсус щодо того, що самовизначення народів, як правило, має відбуватися все ж в рамках існуючих держав, зокрема шляхом досягнення автономії» [33, с. 1].

Усе зазначене дає підстави для однозначних висновків про те, що відповідно до міжнародного права проблеми Криму, при фактичному поверненні Україною контролю над півостровом, мають вирішуватись саме у форматі «внутрішнього самовизначення»

шляхом застосування передбачених цією концепцією механізмів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Charter of the United Nations and ICJ. UN official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://treaties.un.org/doc/Publication/CTC/uncharter.pdf>.
2. Грушкин Д. В. Право народів на самоопределение : история развития и воплощение идеи / Д. В. Грушкин // Право народів на самоопределение : идея и воплощение. – М., 1997.
3. The United Nations and Decolonization. UN official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/en/decolonization/>.
4. Resolution 637 (VII) «The right of peoples and nations to self-determination» // UN General Assembly. – A/RES/637. – 16 December 1952. – 2 p.
5. Лазутин Л., Игнатенко Г. Равноправие и самоопределение народов / Л. Лазутин, Г. Игнатенко // Международное право. – М., Инфра-М, 2002. – 592 с.
6. Kapitan T. Self-Determination and the Israeli-Palestinian Conflict / T. Kapitan // From the Eye of the Storm ; edited by L. Bove and L. Kaplan. – Rodopi, 1995. – P. 223–248.
7. Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples (New York, 14 December 1960) // United Nations. – 1961. – 5 p.
8. Permanent Sovereignty over Natural Resources. General Assembly resolution 1803 (XVII) (New York, 14 December 1962) // United Nations. – 1963. – 4 p.
9. Implementation of the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples. UN General Assembly Resolution 2105 (XX) 20 December 1965 // United Nations. – 1966. – 3 p.
10. Пархомчук О. С. Розпад колоніальних систем. Країни, що визволилися у світовій політиці / В. А. Манжол, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуків та ін. // Міжнародні відносини і зовнішня політика (1945–70-ті рр.). – К., 1999. – 558 с.
11. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights 1966. UN official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>.
12. International Covenant on Civil and Political Rights 1966. UN official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>.
13. Wilson H. International Law and the Use of Force by National Liberation Movements / H. Wilson. – New York : Oxford University Press, 1988. – 224 p.
14. Castellino J. International Law and Self-Determination : The Interplay of the Politics of Territorial Possession with Formulations of Post-Colonial «National» Identity / J. Castellino. – The Hague : Martinus Nijhoff Publishers, 2000.
15. Cop B., Eymirlioglu D. The Right of Self-Determination in International Law Towards The 40th Anniversary Of The Adoption of ICCPR And ICESCR / B. Cop, D. Eymirlioglu. – Perceptions : Winter Edition, 2005.
16. Hannum H. Autonomy, Sovereignty, and Self-Determination : The Accommodation of Conflicting Rights / H. Hannum. – Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1996. – 552 p.

17. The Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations 1970. UN official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un-documents.net/a25r2625.htm>.
18. Summers J. Peoples and International Law : How Nationalism and Self-Determination Shape a Contemporary Law of Nations / J. Summers. – Martinus Nijhoff Publishers, 2007. – 464 p.
19. General Assembly Resolution «Alternative approaches and ways and means within the United Nations system for the improvement of effective enjoyment of human rights and freedoms» 16.12.1977 // United Nations. – A/RES/32/130. – 1977. – 3 p.
20. General Assembly Resolution «Indivisibility and interdependence of economic, social, cultural, civil and political rights» 4.12.1986 // United Nations. – A/RES/41/117. – 1986. – 2 p.
21. Declaration on the Inadmissibility of Intervention and Interference in the Internal Affairs of States // United Nations. – A/RES/36/103. – 1981. – 5 p.
22. Conference on Security and Co-operation in Europe 1975 // OSCE. – 1975. – 59 p.
23. Charter of Paris for a New Europe 1990 // OSCE. – 1991. – 15 p.
24. Vienna Declaration and Programme of Action. Adopted by the World Conference on Human Rights in Vienna on 25 June 1993 // United Nations. – 1994. – 12 p.
25. United Nations Millennium Declaration 2000. UN official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm>.
26. Буткевич В. Г. Міжнародне право. Основи теорії : [підручник] / [В. Г. Буткевич, О. В. Задорожній, В. В. Мицик.] ; за ред. В. Г. Буткевича. – К. : Либідь, 2002. – 608 с.
27. Филимонова М. В. Международное публичное право / М. В. Филимонова ; под ред. К. А. Бекашева. – М. : Проспект, 2003. – 636 с.
28. Cassese A. Self-Determination of Peoples : A Legal Reappraisal / A. Cassese. – Cambridge University Press, 1998. – 396 p.
29. Мережко А. Равноправие и самоопределение народов в контексте проблемы «непризнанных» государств [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.regnum.ru/news/polit/941589.html#ixzz3LVecsLDT>.
30. Лукашук И. И. Международное право. Общая часть : [учеб. для студентов юрид. фак. и вузов] / И. И. Лукашук ; Рос. акад. наук, Ин-т государства и права, Академ.-правовой ун-т. – М. : Волтерс Клувер, 2005. – 544 с.
31. Марочкин С. Ю. Равноправие и самоопределение народов / С. Ю. Марочкин // Международное право; отв. ред. Г. В. Игнатенко, О. И. Тиунов. – М. : Норма, 2002. – 592 с.
32. Walter C. Poscript: Self-Determination, Secession, and the Crimean Crisis / Christian Walter, A. von Ungern-Sternberg, K. Abushov // Self-Determination and Secession in International Law. – Oxford University Press, 2014. – 336 p.
33. Правовые обоснования позиции России по Крыму и Украине // Министерство иностранных дел Российской Федерации. – 27.10.2014 г. – 18 с.
34. Декларация о независимости Автономной Республики Крым и г. Севастополя // Пресс-центр Верховного Совета АРК. – 11.03.2014 г.
35. Толстых В. Л. Воссоединение Крыма с Россией : правовые квалификации / В. Л. Толстых // Евразийский юридический журнал. – 2014. – № 5(72). – С. 40–46.
36. International Meeting of Experts on further study of the concept of the rights of peoples (Unesco, Paris 27–30 November 1989). Final Report and Recommendations. – UNESCO. – 1989. – 18 p.
37. Background paper for the UN Workshop on Data Collection and Disaggregation for Indigenous peoples (2004) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://undesadspd.org/IndigenousPeoples/MeetingsandWorkshops/WorkshopDataCollection.aspx>.
38. Harris D. J. Cases and Materials on International Law, 5th Ed / D. J. Harris. – Sweet & Maxwell, 1998.
39. Декларация Организации Объединенных Наций о правах коренных народов // ООН. – 2010. – 17 с.
40. Pentassuglia G. Minorities in International Law. An introductory study / G. Pentassuglia. – Council of Europe Publishing, 2002. – 304 p.
41. Рамкова конвенція про захист національних меншин від 01.02.1995 р. // Офіційний вісник України. – 08.10.2013 р. – № 75. – С. 378.
42. МИД: Русские в Украине – не коренной народ, поэтому не имеют права на самоопределение // День. – 17.03.2014 г.
43. Постанова Верховної Ради України «Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави» // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 15. – С. 581.
44. Мережко А. Кто имеет право на самоопределение в Крыму? / А. Мережко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forumdaily.com/kto-imeet-pravo-na-samoopredelenie-v-krymu/>.
45. Thürer D., Burri T. Self-Determination / D. Thürer, T. Burri [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law/epil/9780199231690/law-9780199231690-e873>.
46. Shaw M. International Law, Fifth Edition / M. Shaw. – Cambridge : Cambridge University Press, 2003. – 1708 p.
47. Kohen M. Secession: International Law Perspectives / M. Kohen. – Cambridge University Press, 2006. – 548 p.
48. Cassese A. Issues of Self-Determination; ed. by William Twining. – Aberdeen : Aberdeen University Press, 1991.
49. Явкин Н. В. Проблема обеспечения единства и территориальной целостности государства в условиях борьбы народов за самоопределение : автореф. дисс. к. ю. н. / Н. В. Явкин. – МГУ им. Н. Огарева. – 2004. – 19 с.
50. Van Walt M., Seroo O. The Implementation of the Right to Self-Determination as a Contribution to Conflict Prevention. Report of the International Conference of Experts held in Barcelona from 21 to 27 November 1998 / M. van Walt, O. Seroo. – UNESCO Division of Human Rights Democracy and Peace & Centre UNESCO de Catalunya.
51. Ijezie C. Right of Peoples to Self-Determination in the Present International Law / C. Ijezie [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.academia.edu/2967647/RIGHT_OF_PEOPLES_TO_SELF-DETERMINATION_IN_THE_PRESENT_INTERNATIONAL_LAW.
52. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року (із змінами, внесеними Законами України від 8 грудня 2004 року

N 2222-IV, від 1 лютого 2011 року N 2952-VI, від 19 вересня 2013 року N 586-VII, від 21 лютого 2014 року N 742-VII) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/content/constitution.html>.

53. Council Decision 2014/145/CFSP of 17 March 2014 concerning restrictive measures in respect of actions undermining or threatening the territorial integrity, sovereignty and independence of Ukraine // Official Journal of the European Union. – L 78/16. – 17.03.2014.

54. The Hague Declaration // The White House. Office of the Press Secretary. – 24.03.2014. – 2 p.

55. Resolution 1988 (2014) Final version. Recent developments in Ukraine: threats to the functioning of

democratic institutions [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20873&lang=en/>.

56. Resolution on Clear, Gross and Uncorrected Violations of Helsinki Principles by the Russian Federation // Baku Declaration and Resolutions. OSCE. – 2014. – 60 p.

57. Resolution adopted by the General Assembly on 27 March 2014 [without reference to a Main Committee (A/68/L.39 and Add.1)]. 68/262. Territorial integrity of Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/68/262&referer=http://www.un.org/en/ga/68/resolutions.shtml&Lang=E.